

درس نهم

گره زدن

تعریف گره

به نخ‌های رنگی (پشمی و یا ابریشمی) که به دور تارهای زیر و رو بسته شده‌اند گره می‌گویند.

انواع بافت گره

۱- گره فارسی

۲- گره ترکی

امسال شما با روش بافت گره ترکی آشنا می‌شوید. گره ترکی را با قلاب و پشم می‌بافند.

مراحل بافت گره ترکی

- با کمک قلاب، تار رو را به طرف جلو بکشید.
- سر پشم رنگی را با دست از پشت تار بیرون بیاورید.

- با نوک قلاب، تار زیر را بگیرید و سر آزاد نخ را از وسط دو تار بیرون بیاورید.

- اضافی نخ پشمی را با تیغه ی قلاب ببرید.

نکته :

- هنگام گره زدن، در مصرف پشم صرفه جویی کنید.
- اگر به پرز پشم حساسیت دارید، هنگام بافت از ماسک استفاده کنید.

در گره ترکی، چون نخ پشمی را به دور هر دو تار می پیچید، دوام گره زیاد است.
توجه : بعد از این که یک رج گره زدن را تمرین کردید، از مربی خود بخواهید اضافی گره ها را با قیچی بچیند.
شما دانش آموزان عزیز کار کردن با قیچی را سال آینده یاد می گیرید.

- ۱- به نخ‌های رنگی (پشمی) که به دور تار زیر و رو بسته شده‌اند می‌گویند.
- ۲- انواع گره را نام ببرید؟
- ۳- برای بافت گره ترکی از چه وسیله‌ای کمک می‌گیرید؟
 - الف) چاقو
 - ب) قلاب
 - ج) سیخ

- ۱- بررسی کنید در منطقه‌ی شما از چه نوع گره‌ی برای بافت گبه استفاده می‌شود.
- ۲- یک رج گبه را بیافید و زمان آن را به کمک معلم اندازه‌گیری کنید. بعد از چند جلسه تمرین، مجدداً زمان بافت یک رج گبه را اندازه بگیرید. آیا سرعت کار شما بالا رفته است؟

درس دهم

پایین کشی

در حین بافت گبه، وقتی بلندی (ارتفاع) گبه به جایی برسد که دیگر ادامه‌ی بافت مشکل باشد، کار «پایین کشی» را انجام می‌دهند.

تعریف پایین کشی

- پایین کشی، پایین کشیدن گبه و بردن آن به پشت دار تا حدی است که :
● ادامه‌ی بافت راحت شود.
 - بافنده به بافت تسلط داشته باشد و کمر و دست‌هایش آسیب نبینند.
- وسایل لازم برای پایین کشی : آچار، ماژیک و قیچی

مراحل پایین کشی*

- اول و آخر چله کشی را با ماژیک روی سردار و زیر دار علامت بزنید، تا بعد از پایین کشی، جای چله‌ها مشخص باشد.

* پایین کشی گبه در حین بافت را که توسط مربی انجام می‌شود، مشاهده کنید.

- به کمک قیچی، پودهای کلفت را که به راست رو و چپ رو بسته شده‌اند، ببرید.
- البته این عمل در صورتی انجام می‌شود که گبه بدون شیرازه‌بافی باشد.

- به کمک آچار، پیچ‌های روی سرِ دار را به اندازه‌ای شُل کنید که گبه راحت حرکت کند.
- در پایان میله‌ی هاف را به پایین فشار دهید و گبه را تا اندازه‌ای که به آن مسلط باشید، به پشت ببرید.

- چله‌ها را مرتب کنید و روی علامت‌هایی که قبلاً مشخص کرده‌اید قرار دهید.
- با آچار، پیچ‌ها را سفت کنید تا چله‌ها سفت شوند.

توجه: پس از پایین‌کشی گبه، دقت کنید که پشت و روی کار کاملاً صاف باشد تا از کج شدن گبه جلوگیری شود.

- ۱- درباره‌ی ضرورت پایین‌کشی گبه در حین بافتن با دوستان خود بحث و گفت‌وگو کنید.
- ۲- گبه‌ای را که می‌بافید بررسی کنید، آیا نیاز به پایین‌کشی دارد؟ چرا؟

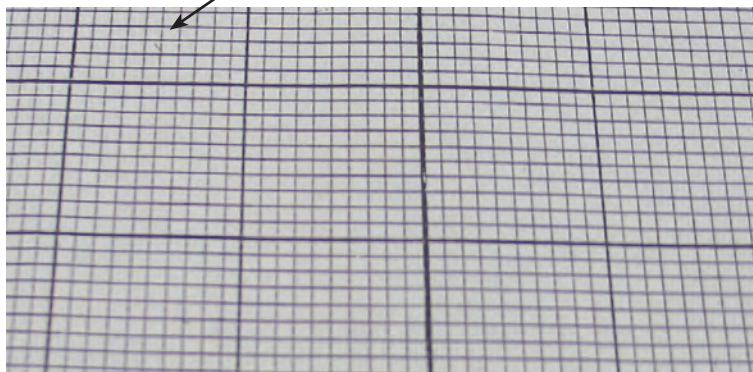
درس یازدهم

نقشه خوانی

تعریف نقشه

به طرحی که گبه از روی آن بافته می‌شود، «نقشه» می‌گویند. نقشه‌ی گبه روی کاغذ شطرنجی کشیده می‌شود. کاغذ شطرنجی از خانه‌های کوچکی تشکیل شده است. هر خانه‌ی کوچک نشان دهنده‌ی یک گره (دو تار) در گبه است. به کاغذ شطرنجی، «کاغذ نقشه» گفته می‌شود.

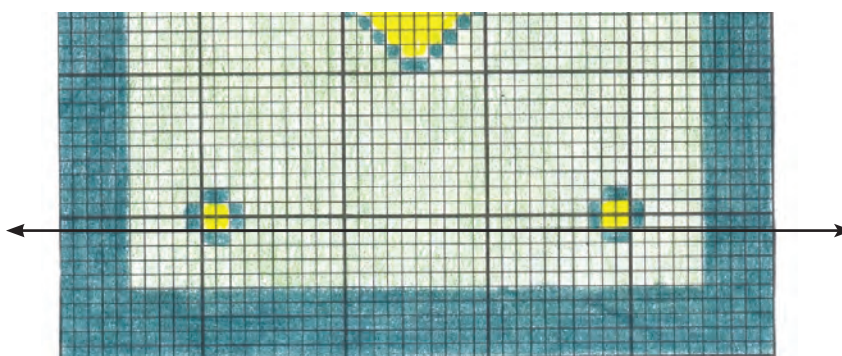
یک خانه‌ی کوچک از نقشه

کاغذ نقشه

تعریف نقشه خوانی

بافتن گبه از روی نقشه را «نقشه خوانی» می‌گویند. برای این کار باید تعداد خانه‌های کوچک را بشمارید و بعد به اندازه‌ی آن در گبه گره بزنید. هر ردیف از گره‌ها، یک رج در بافت است.

رج نهم

یک نمونه نقشه خوانی

به رج نهم نقشه‌ی بالا نگاه کنید. تعداد خانه‌های هر رنگ را بشمارید و یادداشت کنید. آیا نتیجه‌ی زیر را به دست آورید؟
 ۵ گره سبز پررنگ - ۵ گره سبز کم رنگ - ۲ گره سبز پررنگ - ۲۶ گره سبز کم رنگ - ۲ گره سبز پررنگ -
 ۵ گره سبز کم رنگ - ۵ گره سبز پررنگ.
 آیا نقشه را به درستی خوانده‌اید؟

نکته : بهتر است موقع بافتن یک رج از نقشه، روی آن رج با خودکار یا ماژیک علامت بگذارید تا کار شمردن را راحت تر انجام دهید.

زنان عشایر و روستایی، برای بافتن گبه از نقشه استفاده نمی کنند و نقش هایی را به دل خواه روی گبه می بافند.

در این شیوه، بافنده می تواند در زمان بافت، طرح گبه را به دل خواه تغییر دهد. ولی در بافت از روی نقشه، باید تمام بافت را از روی نقشه انجام دهد و تغییری در آن ندهد. هنگام چله کشی باید دقت کرد که تعداد گره ها، با تعداد خانه های کوچک نقشه برابر باشد تا گبه کوچک تر یا بزرگ تر نشود.

۱- به طرحی که قالی یا گبه از روی آن بافته می‌شود، چه می‌گویند؟

الف) نقشه

ب) دار

ج) کاغذ

۲- یک خانه‌ی کوچک در نقشه، نشان دهنده‌ی گره است.

۱- روی یک کاغذ شطرنجی ابتدا یک ردیف را به دل خواه رنگ کنید. حالا این ردیف نقشه را

به کمک مربی بیافید.

۲- یک دار تمرینی فراهم کنید. با راهنمایی مربی یک طرح ساده را روی کاغذ نقشه بکشید و

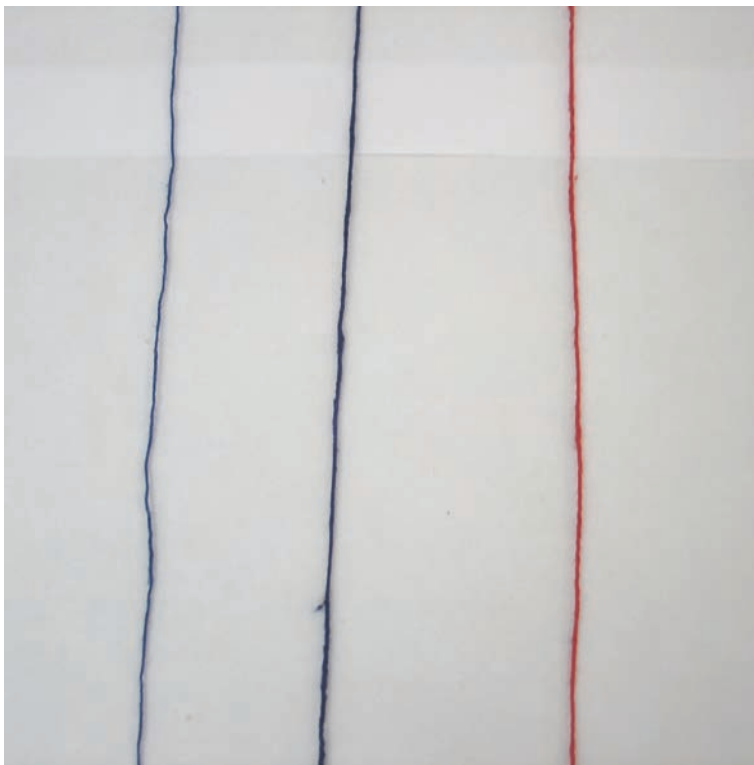
سپس آن را روی دار تمرینی بیافید.

درس دوازدهم

پودگذاری

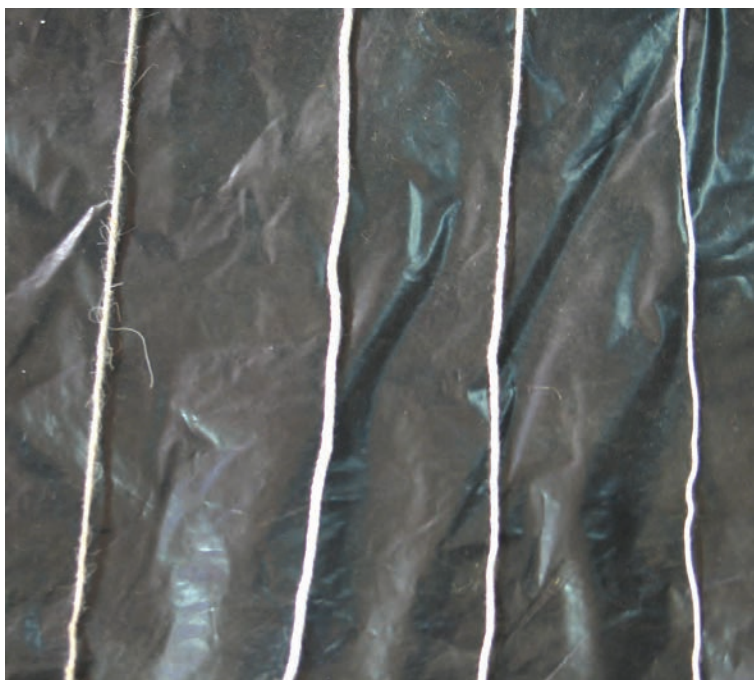
تعریف پود

به نخ‌هایی که بعد از یک رج گره زدن، از بین تارهای چله رد می‌کنند، «پود» می‌گویند. پود باعث می‌شود که گره‌ها مرتب و منظم جای خود قرار گیرند و گبه محکم و بادوام باشد.

انواع پود

۱- پود نازک

۲- پود کلفت

در گبه بافی تک پود، معمولاً فقط از پود کلفت استفاده می‌شود.

مراحل پود گذاری در گبه‌ی تک پود

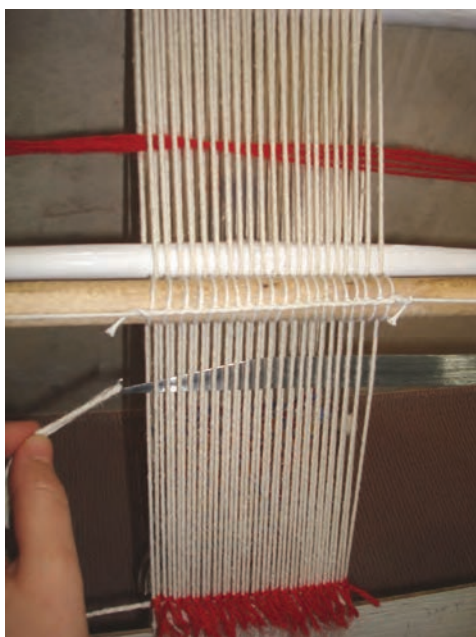
- چوب هاف را به طرف بالا حرکت دهید. با این کار چله‌های زیر به طرف جلو می‌آیند. اگر با بالا بردن چوب هاف، چله‌ها جلو نیامدند، کمی با دست چله‌ها را فشار دهید تا جلوتر بیایند.
- پود را از لابه‌لای چله‌ها عبور دهید.
- با دفتین پود را بکوبید.

بیشتر بدانیم

در برخی از گبه‌ها می‌توان هم از پود کلفت استفاده کرد و هم از پود نازک.

- یک رج دیگر ببافید. حالا دوباره باید پود را رد کنید.
- چوب هاف را به پشت کوجی بیاورید و پود را از بین تارها عبور دهید.

● با کمک دفتین (شانه)، با دقت پود را روی
تارهای چله قرار دهید.

خودآزمایی

۱- به نخ‌هایی که بعد از یک رج گره زدن از بین تارها (چله) رد می‌شود، می‌گویند.

۲- پودگذاری باعث می‌شود که گبه شود.

۳- در گبه‌ی تک پود از کدام پود استفاده می‌شود؟

فعالیت

● بررسی کنید پودگذاری در کدام نوع از دارها آسان‌تر است :

الف) کوچی دار

ب) بدون کوچی

درس سیزدهم

شیرازه بافی

تعریف شیرازه

به نخ‌های رنگی کناره‌ی گبه شیرازه می‌گویند که معمولاً هم رنگ زمینه‌ی، گبه است.

انواع شیرازه

۱- شیرازه‌ی متصل: شیرازه‌ای است که هم زمان با بافتن گبه در پایان هر رج پیچیده می‌شود.

۲- شیرازه‌ی منفصل (جدا): شیرازه‌ای است که در پایان بافت توسط رفوگر به گبه وصل می‌شود. عیب این نوع شیرازه آن است که به محکم‌ی شیرازه‌ی متصل نیست.

بیشتر بدانیم

زمانی از شیرازه‌ی منفصل استفاده می‌شود که پود کلفت در هر رج، دور راست رو یا چپ رو گره بخورد. در پایان بافت، رفوگر بوده‌ها را می‌چیند و شیرازه را با سوزن به گبه می‌دوزد.

دلایل شیرازه‌بافی

- سرپوده‌های کناره‌ی گبه را می‌پوشاند.
 - به کناره‌ی گبه نظم و ظرافت می‌دهد.
 - تارهای کناره‌ی چله را محکم نگه می‌دارد.
- برای بافت شیرازه‌ی متصل، به پشم هم رنگ زمینه‌ی گبه احتیاج داریم.

مراحل شیرازه‌بافی متصل

- گلوله‌ی نخ شیرازه را به تارهای مخصوص شیرازه وصل کنید.

- پس از بافت یک رج از گبه، گلوله‌ی نخ شیرازه را به دور تار مخصوص شیرازه بیچانید.

توجه

- در پیچیدن شیرازه از یک یا دو رنگ نخ استفاده می‌شود.
- برای پیچیدن شیرازه‌ی متصل معمولاً از ۲ تا ۶ تار (چله) استفاده می‌شود.

بیشتر بدانیم

موقع پیچیدن شیرازه به دور تار مخصوص، دقت کنید که زیاد شیرازه را به طرف داخل نکشید، زیرا کناره‌ی گبه کج و گبه دچار عیب می‌شود.

- ۱- برای پیچیدن شیرازه از چند تار (چله) استفاده می‌شود؟
- ۲- شیرازه‌ای که هم زمان با بافت گبه پیچیده می‌شود، شیرازه‌ی نام دارد.
الف) جدا
ب) حصیری
ج) متصل
- ۳- بافت شیرازه باعث می‌شود که گبه پیدا کند.

- ۱- به کارگاه‌های مرمت قالی دست‌باف بروید و روش وصل کردن انواع شیرازه را از نزدیک مشاهده کنید.
- ۲- گبه‌های کارگاه خود را بررسی کنید. آیا شیرازه‌بافی آن‌ها به‌طور صحیح انجام شده است؟

The background of the page is a light beige or cream color, featuring a repeating pattern of small, stylized animals and plants. These include various shades of deer or gazelles (blue, green, brown), red and blue wavy lines representing water or grass, and small red and green plants. The overall style is reminiscent of traditional Persian manuscript illumination.

درس چهاردهم

تشخیص و رفع عیب گبه

گبه ممکن است هنگام بافتن، دچار عیب‌هایی شود. باید با علت به وجود آمدن این عیب‌ها آشنا شوید و روش‌های برطرف کردن آن‌ها را یاد بگیرید.

برخی عیب‌های احتمالی گبه عبارت‌اند از: پایین زدگی، بالازدگی، دورنگی، پارگی، چین خوردگی، سرکجی ذرتی شدن و...

در این درس، با عیب‌های پایین زدگی و بالازدگی و روش برطرف کردن آن‌ها آشنا می‌شوید.

الف) پایین زدگی

اگر طول گبه کوتاه‌تر از طول نقشه‌ی آن شود، عیب پایین زدگی به وجود آمده است. به این صورت که گل‌ها و شکل‌های نقشه کوتاه‌تر و کوچک‌تر شده‌اند. یا گاهی حالت گودی در گبه به وجود می‌آید.

۱- علت‌های پایین زدگی

- نازک بودن نخ‌های پشمی موقع بافتن، یا نازک بودن نخ چله.
- محکم و زیاد کوبیدن دفه (شانه).
- سفت شدن بیش از اندازه‌ی چله‌ها.
- تُنک بودن چله‌ها (یعنی تارهای چله خیلی از هم فاصله دارند).

۲- برطرف کردن پایین زدگی

- چله‌ها را کمی شل کنید و کمتر دفه (شانه) بزنید.
- ضخامت نخ‌های پشمی را در قسمتی که حالت گودی دارد، کمی بیشتر کنید تا عیب برطرف شود.

توجه : در صورتی که پایین زدگی در قسمت نقشه باشد، باید چند رج یک بار ضخامت بود ضخیم را بیشتر کرد تا طول نقشه بلند نشود.

ب) بالازدگی

این عیب، درست برعکس پایین زدگی است. اگر طول گبه بزرگ تر از طول نقشه ی آن شده باشد، یا گل ها و زمینه نسبت به نقشه بلندتر شده باشند، عیب بالازدگی به وجود آمده است. در این موقع گبه حالت انحنا پیدا می کند.

۱- علت های بالازدگی

- کلفت بودن نخ های پشمی یا کلفت بودن نخ چله.
- کم کوبیدن دفه (شانه).
- شل بودن چله ها.
- متراکم بودن چله ها (یعنی تارهای چله خیلی به هم نزدیک هستند).

۲- برطرف کردن بالازدگی

- کلفتی نخ های پشمی را کمتر کنید و دفه (شانه) را محکم تر بکوبید.
- کمی نخ های چله را سفت کنید.

توجه : عیب ها را باید قبل از تمام شدن گبه برطرف کنید، تا گبه زیبایی و ظرافت خود را از دست

ندهد.

۱- برای برطرف کردن عیب بالازدگی، باید ضخامت نخ‌های پشمی در قسمت بالازده شود.

۲- برای برطرف کردن عیب پایین‌زدگی، باید ضخامت نخ‌های پشمی در قسمت پایین زده شود.

۳- اگر نخ‌های پشمی گبه زیاد کلفت باشد، گبه دچار عیب می‌شود.

۴- پایین‌زدگی گبه به کدام یک از دلایل زیر ایجاد می‌شود؟

الف) کم کوبیدن دفه

ب) زیاد کوبیدن دفه

● گبه‌های در حال بافت کارگاه خود را مشاهده کنید. آیا عیب بالازدگی یا پایین‌زدگی در آن‌ها می‌بینید؟ در صورت امکان، به کمک مربی عیب‌ها را برطرف کنید.

درس پانزدهم

بریدن گبه از دار

بعد از این که بافت گبه تمام شد، باید از روی دار بریده شود، تا برای فرش کردن اتاق و جاهای دیگر قابل استفاده شود. اما قبل از آن باید «گلیم بافی انتهای گبه» انجام شود. یعنی ابتدا باید گلیم بافی و بعد زنجیره بافی را انجام دهید که شرح آن‌ها در «گلیم بافی ابتدای گبه» آمده است. پس از آن می‌توانید گبه را از دار جدا کنید.

وسایل بریدن گبه از دار آچار، خط کش و قیچی.

مراحل بریدن گبه از دار

- روی ریشه‌ها، به فاصله‌ی ۱۰ سانتی متر تا گلیم بافی انتهای گبه، خطی بکشید.

۱۰ سانتی متر

- به کمک آچار پیچ‌ها را شل کنید، تا چله‌ها کمی آزاد شوند.
- با قیچی از سمت راست شروع به چیدن چله‌ها کنید. در مرحله‌ی اول از چیدن تمام چله‌ها خودداری کنید و مانند تصویر زیر، تعدادی از چله‌های ابتدا، تعدادی از چله‌های وسط و تعدادی از چله‌های آخر را قیچی کنید. اگر این کار را انجام ندهید، فشار زیادی به گبه وارد می‌آید و یک طرف آن کج می‌شود.
- در مرحله‌ی بعد بقیه‌ی چله‌ها را هم بچینید.

- گبه را از روی دار پایین بیاورید و تمیز کنید. نخ‌های اضافی را ببرید و گرد و غبار آن را بگیرید. اگر لازم بود، قبل از استفاده از گبه آن را بشوید.

خودآزمایی

۱- قبل از بریدن گبه، باید چله‌ها را شل کنید .

☐ غلط

☐ صحیح

۲- برای بریدن چله‌ها باید به فاصله‌ی سانتی‌متر تا گلیم بافی انتهای گبه را علامت گذاشت.

۳- اگر هنگام بریدن گبه از دار، همه‌ی چله‌ها با هم بریده شوند، گبه می‌شود.

فعالیت

- یکی از دوستان شما به تازگی بافتن گبه‌ی خود را تمام کرده است و می‌خواهد آن را از دار پایین بیاورد. چه توصیه‌هایی به او می‌کنید؟

بیشتر بدانید

الف) لکه‌گیری گبه

برای این که گبه‌ی زیبا و تمیزی داشته باشید، باید هر چند وقت یک بار آن را بشوید. اگر به خاطر بی‌دقتی مواد رنگی روی آن ریخت، سریع لکه را بشوید تا خراب نشود. در این درس روش پاک کردن لکه‌ی جوهر را از روی گبه شرح می‌دهیم.

وسایل و مواد لازم: قاشق، پنبه، نمک و الکل

مراحل انجام کار

- اضافی جوهر را به آرامی با قاشق بردارید تا جوهر بیشتر پخش نشود.
- مقداری نمک روی لکه بریزید و کمی الکل هم به آن اضافه کنید. نمک کم رنگ جوهر را به خود می‌گیرد.

● کار مرحله‌ی قبل را آن قدر تکرار کنید که وقتی نمک را روی لکه‌ی جوهر ریختید، دیگر رنگ آن تغییر نکند و سفید بماند.

● دوباره نمک و الکل را با هم مخلوط کنید و روی لکه بریزید. یک تکه پارچه‌ی سفید و تمیز را روی لکه بمالید تا لکه کاملاً پاک شود.

● جای لکه را با آب و صابون بشوید تا دانه‌های نمک که لابه‌لای پرزها مانده‌اند، خارج شوند.

ب) نگه داری گبه روی دار

گبه در حال بافتن به مراقبت و نگه داری احتیاج دارد تا زیبا و بدون عیب بافته شود.
پس هنگام بافتن گبه :

● دار گبه را در اتاق نمناک و تاریک قرار ندهید. چون ممکن است توسط بید خورده شود.

● دار گبه را در جایی که نور خورشید به صورت مستقیم به آن می تابد، نگذارید. زیرا رنگ گبه از بین می رود و کم رنگ می شود.

● اگر به دلیلی مجبور شدید که برای مدتی گبه را نبافید، باید چله ها را شل کنید و برای این که گرد و غبار به گبه وارد نشود، با پارچه ای تمیز روی گبه و چله ها را بپوشانید.

● جایی که گبه بافته می شود، حتماً باید دستگاه تهویه داشته باشد، تا گرد و غبار را خارج کند.
چون گرد و غبار باعث پوسیدگی چله ها می شود.

● پس از تهیه ی پشم، ابتدا باید آن را ضد بید کرد. در صورتی که این کار انجام نشد، بعد از پایان بافتن، گبه را ضد بید کنید.

